

79
GMINNA BIBLIOTEKA PUBLICZNA
JAWORZU
WOJ. BIELSKIE

KATALOG ZABYTKÓW SZTUKI W POLSCE

TOM VI

WOJEWODZTWO KATOWICKIE

POD REDAKCJĄ

HEBELI REJDUCH-SAMKOWEJ
I JANA SAMKA

ZESZYT 2

POWIAT BIELSKO-BIALSKI

INWENTARYZACIE I PR. KONSERWACYJNE
EWA DWORNIEC-GUTOWSKA I MACIEJ GUTOWSKI

INSTYTUT SZTUKI
POLSKIEJ AKADEMII NAUK
I WOJEWODZKI KONSERWATOR ZABYTKÓW
W KATOWICACH

WARSZAWA 1967

Nr 180. Zbudowany 1. poł. w. XIX. Jednotraktowy, dwu-
izbowy z sienią i komorą. We wnętrzach stropy belko-
wane. Dach kryty słomą. — Nr 190. Zbudowany ok. poł.
w. XVIII. Dwutraktowy, czteroizbowy z sienią na osi.
Dach kryty słomą i gontem.

JAWORZE

WIEŚ. Niegdyś własność książęca. W 1. poł. w. XVII
w posiadaniu Henryka Rudeckiego burgrabiego i starosty
bielskiego. Od 1793 własność rodziny St. Genois d'Anneau-
court. Uzdrowisko założone 1820 (?) lub 1863.

KOŚCIÓŁ PAR. p. w. Opatrzności Bożej. Zbudowany
1802, w miejsce wcześniejszego z fundacji Arnolda St.
Genois d'Anneaucourt, wg projektu (?) *Andrzeja Wątor*
przez majstra murarskiego *Englischa*. Rozbudowany 1933—4
(dodanie transeptu z kopułą w krzyżu i prostokątnego
prezbiterium). Klasycystyczny. Orientowany. Murowany,
połynkowany. Z pierwotnej budowli zachowana nawa
i dolne kondygnacje wież. Nawa na rzucie prostokąta, jed-
noprzęsłowa, nakryta sklepieniem żaglastym. Chór muzyczny
wsparty na półkolistej arkadzie, z dużym półkolistym wy-
stępem na osi; parapet chóru drewniany, klasycystyczny.
W dolnych kondygnacjach wież od pd. kaplica Matki Bos-
kiej, nakryta sklepieniem żaglastym, od pn. klatka schodo-
wa na chór, ze starymi, drewnianymi schodami. Między wie-
żami kruchta. Od zewnątrz w części pierwotnej okna zam-
knięte łukiem segmentowym. — Ołtarz boczny klasycystycz-
ny 1. poł. w. XIX, z rzeźbami aniołków i obrazem Matki
Boskiej Berdyczowskiej, w drewnianej sukience mal. przez
Jana Ignowskiego z Żywca, 1806. Tabernakulum późnobarokowe,
zapewne w. XVIII/XIX (fig. 44), z rzeźbami anioł- 44
ków, Baranka i krucyfiksem we wnęce. Ambona klasycy-
styczna w. XVIII/XIX. Organ klasycystyczny zapewne z cza-
su budowy kościoła. Chrzcielnica drewniana, barokowo-klasycystyczna
w. XVIII/XIX. Kanony w ramach rokokowych
w. XVIII. Obraz Chrystusa adorowanego przez wiernych,
mal. przez *Józefa Kastnera* z Wiednia, 1880. Krucyfiksy:
1. późnobarokowy, 2. poł. w. XVIII; 2. w. XVIII/XIX. Tabli-
ca erekcyjna kościoła (fig. 101) kamienna, z herbem Nałęcz 101
(Laschowskich), oraz herbami rodziny St. Genois d'An-
neaucourt i datą 1802. Cztery lichtarze drewniane, baro-
kowe w. XVIII/XIX. Dzwon 1644.

KOŚCIÓŁ EWANGELICKI. Zbudowany 1782, po edykcji
tolerancyjnym; 1851—2 wzniesiona wieża przez budowni-

- czego *Karola Jilga* z Cieszyna; 1909—12 rozszerzony i całkowicie przebudowany w stylu neorokokowym przez budowniczego *Ludwika Kametza* z Cieszyna. Murowany, potynkowany. Prostokątny. Wewnątrz empory; sklepienia kolebkowe, pozorne. Portrety fundatorów kościoła. 1782: 1. barona *Jerzego Ludwika Laschowskiego*; 2. jego żony *Ludmiły z Logau'ów Laschowskiej*. Trzy żyrandole drewniane, z nich
- 130 dwa zapewne koniec w. XVIII (fig. 130) pozostały 1. poł. w. XIX (?). Kielich późnobarokowy po 1788, fundacji *Jerzego Błahuta*; patena z przedstawieniem *Baranka*. Dzwon
- 136 1794 (fig. 136) wykonany przez *Jerzego Knoblocha* w Cieszynie, z herbami rodziny *St. Genois d'Anneaucourt* i *Nalęcz Laschowskich*.

Na cmentarzu płyty nagrobne: 1. *Arnolda St. Genois d'Anneaucourt* (zm. 1804); 2. *Julii z Laschowskich St. Genois d'Anneaucourt* (zm. 1817); 3. nagrobek *Aleksandra St. Genois d'Anneaucourt*, ok. 1850, w formie obelisku oraz kilkanaście płyt nagrobnych dalszych członków rodziny *d'Anneaucourt*, w. XIX.

ZAŁOŻENIE PAŁACOWE. Zbudowane w końcu w. XVIII przez *Arnolda St. Genois d'Anneaucourt*. W. XIX w posiadaniu *Laryschów*. Klasycystyczne. Wkomponowane w park. Złożone z bramy wjazdowej, pałacu, usytuowanych doń prostopadle oficyn oraz budynku przybramnego. Zabudowania murowane, potynkowane.

A. BRAMA WJAZDOWA. Usytuowana od pn., ujęta w dwa postumenty, na których rzeźby puttów z herbami *St. Genois d'Anneaucourt* i *Nalęcz Laschowskich*.

B. PAŁAC. Zbudowany 1793 (?). Zwrócony elewacją mieszczącą wejście na wsch. Na rzucie wydłużonym prostokąta, z ryzalitami na osi środkowej i skrajnych. Piętrowy. Piwnice o układzie nieregularnym, sklepienie kolebkowo i krzyżowo-kolebkowo. Na parterze, na osi prostokątna sieć, w trakcie tylnym salon o ściętych narożnikach, z wnękami skleplonymi hemisferycznie. Układ części bocznych dwutraktowy z korytarzem skleplonym kolebkowo między traktami; w pomieszczeniach sklepienia o łuku segmentowym, w narożnych żaglaste. Układ piętra analogiczny jak parteru; w salonie sklepienie żaglaste; posadzka drewniana z czasu budowy. Elewacje o podziałach ramowych, z dekoracją stiukową w formie wici roślinnej i rozet. Elewacje dłuższe jedenastoosiowe, środkowe ryzality trzyosiowe, skrajne dwuosiowe. Ryzalit środkowy elewacji zach. o podziałach jońskimi pilastrami zwieńczony trójkątnym przyczółkiem. Wejście i okna zamknięte półkoliście; na piętrze wysokie. Ryzalit

środkowy elewacji wsch. ujęty na piętrze parami jońskich półkolumn, zwieńczony trójkątnym przyczółkiem. Wejście o łuku koszowym, w szerokiej arkadzie o tymże kształcie; okna na piętrze zamknięte łukiem półkolistym, obniżonym, ponad nimi okna okrągłe. Elewacje boczne trójosiowe. Dach czterospadowy, kryty blachą.

C. OFICYNA PN. Prostokątna. Piętrowa. Układ jedno-traktowy z korytarzem. Na parterze, na osi sięć nakryta sklepieniem kolebkowym o łuku segmentowym, z niej jedno-biegowa klatka schodowa. Korytarz na piętrze sklepiony kolebką o łuku segmentowym. Elewacja frontowa siedmio-osiowa z płytkami ryzalitami skrajnymi, zaakcentowanymi na piętrze boniowanymi lizenami; w przeszle środkowym i skrajnych płytkie wnęki. Piętro oddzielone opaską, na parterze portal zamknięty łukiem koszowym. Elewacja tylna siedmio-, boczne dwuosiowe. Dach płaski, kryty blachą.

D. OFICYNA PD. Prostokątna. Piętrowa. Na parterze układ dwutraktowy z korytarzem pośrodku. W pomieszczeniach sklepienia o łuku segmentowym i żaglaste. Na piętrze układ jednotraktowy z korytarzem. Elewacja frontowa siedmioosiowa o podziałach jak w oficynie pn. Elewacja tylna i boczne o nieregularnie rozmieszczonych oknach. Dach czterospadowy, kryty blachą.

E. BUDYNEK PRZYBRAMNY. Na rzucie zbliżonym do kwadratu, powiększony o nową część od zach. Piętrowy. Układ wnętrza dwutraktowy, trzyczobowy z sienią. Klatka schodowa jednobiegowa. Elewacja frontowa trzyosiowa, na parterze ozdobiona płaskimi, zdwojonymi arkadami zamkniętymi półkoliście. Elewacja boczna trzyosiowa. Dach czterospadowy, kryty eternitem.

F. PARK. Złożony z dwóch części po obu stronach pałacu. Od wsch., pomiędzy oficynami prostokątny gazon ozdobiony dwoma wazonami klasycystycznymi na postumentach, obecnie przeniesionymi. Na osi aleja widokowa, po bokach której ślady nieregularnych bosketów. Za oficyną od pd. na sztucznym wzniesieniu kancelowana kolumna na postumencie, z pamiątkową inskrypcją dotyczącą Arnolda St. Genois d'Anneaucourt i jego żony. Od zach. na osi pałacu prostokątny gazon, przy narożniku pd.-wsch. swobodny układ strumieni ze sztucznym wodospadem i sadzawką, wpadających do podziemnego kanału. Przy wlocie kanału żelazna balustrada w. XIX.

ZABUDOWANIA GOSPODARCZE. Zbudowane w większości w. XVIII/XIX. Murowane, potynkowane.

I. DOLNY FOLWARK. Położony na wsch. od palacu. Budynki usytuowane w podkowie.

A. BRAMA. Zbudowana w. XVIII (?), stanowiąca zapewne pozostałość dawnego założenia dworskiego, należącego w 1. poł. w. XVII do Henryka Rudeckiego, burgrabiego i starosty bielskiego. Murowana z kamienia. Prostokątna, piętrowa. Piwnice o układzie nierogularnym, z nowszymi ściankami działowymi, sklepienie kolebkowo i kolebkowo z lunetami. Na parterze, w prawej części budynku brama wjazdowa przykryta sklepieniem kolebkowym z lunetami, w lewej dawna, druga brama wjazdowa, nakryta sklepieniem kolebkowym z lunetami, zamurowana. Pomieszczenia przebudowane i podzielone nowszymi ściankami. Na piętrze układ częściowo dwu-, i trzytraktowy. Od zewnątrz kondygnacje rozdzielone opaską. Elewacja zach. trzyosiowa, ze śladami półkolistego, otworu dawnej bramy. Elewacja wsch. czteroosiowa. Dach dwuspadowy, kryty dachówką.

B. CZWORAK. Usytuowany przy bramie od pd. Parterowy. Na rzucie wydłużonego prostokąta. Dwutraktowy, rozdzielony szeregiem nowszych ścianek. We wnętrzach sklepienia nieckowe, żaglaste i żaglaste na gurtach. Elewacja wsch. piętnastoosiowa, zach. czteroosiowa. Dach dwuspadowy, kryty eternitem.

C. MAGAZYN, pierwotnie oficyna (?). Przebudowany w. XX. Usytuowany w pd. boku założenia. Na rzucie podkowy. Piętrowy. Wnętrza o układzie jednotraktowym, przerobione, w niektórych pomieszczeniach zachowane sklepienia żaglaste. Dach dwuspadowy, kryty dachówką.

D. STAJNIA. Usytuowana przy bramie od pn. Na rzucie litery L. W skrzydle zach. portal kamienny, zamknięty łukiem półkolistym, obniżonym. Dach dwuspadowy, kryty dachówką.

II. GÓRNY FOLWARK

A. OBORA. Murowana z kamienia i cegły. Prostokątna. Wejścia zamknięte łukami półkolistymi, okna kwadratowe. Dach dwuspadowy, kryty dachówką.

B. STODOŁA. Murowana z kamienia i cegły. Prostokątna. Otwory wejściowe o łukach półkolistych, okna kwadratowe. Dach czterospadowy, kryty papą.

23 DAWNA SZKOŁA (nr 27) (fig. 23). Zbudowana zapewne w. XVIII/XIX. Późnoklasycystyczna. Murowana z cegły, potynkowana. Piętrowa. Wnętrza całkowicie przebudowane.

Elewacja frontowa pięćoosiowa, z jednoosiowym ryzalitem na osi. Podziały toskańskimi pilastrami tworzącymi płytkie wnęki zamknięte lukami segmentowymi; we wnękach fryz wydzielający piętro. Ryzalit zwieńczony półkolistym przyczółkiem, z głęboką wnęką arkadową mleszczącą na parterze trzy prostokątne otwory wejściowe, rozdzielone półkolumnami dźwigającymi niepełne belkowanie. Elewacja boczna dwuosiowa, flankowana pilastrami, z pięciem wydzielonym fryzem jak na fasadzie; nad oknami piętra prostokątne płyciny z klasycystycznymi rozetkami. W elewacji tylnej nowszy ryzalit. Fragmentarycznie zachowana stolarka klasycystyczna. Dach mansardowy, kryty papą.

DOMY. Nr 11. Zbudowany zapewne pocz. w. XIX. Murowany z cegły przy użyciu kamienia, potynkowany. Prostokątny. Parterowy. Dwutraktowy, czteroizbowy, z sienią przelotową na osi. Sień nakryta sklepieniem żaglastym. Wejście do sieni w półkole zamkniętej wnęce z ławeczkami. Dach naczółkowy, kryty dachówką. — Nr 79. Zbudowany 1. poł. w. XIX. Drewniany, konstrukcji zrębowej. Potynkowany. Prostokątny. Parterowy. Dwutraktowy, czteroizbowy z sienią na osi. W izbach stropy belkowane. Dach czterospadowy, kryty papą. — Nry 15, 58 i 61. Zbudowane zapewne 1. poł. w. XIX. Drewniane, konstrukcji zrębowej. Potynkowane. Parterowe. Dwutraktowe, dwuizbowe, połączone ze stajniami; na osi sienie przelotowe, Dachy dwuspadowe, kryte papą.

KALNA

(Miejscowość do 1953 w pow. białskim, uwzględniona w Katalogu Zabytków Woj. Krakowskiego).

KAMIENICA

KOŚCIÓŁ PAR. p. w. św. Małgorzaty. Zbudowany 1895 na miejscu drewnianego, gotyckiego. — Obrazy: 1. Matka Boska Częstochowska w. XVIII; 2. Matka Boska Częstochowska, ludowy 1. poł. w. XIX. Krucyfiksy: 1. rokokowy w. XVIII; 2—3. małe, barokowo-ludowe 1. poł. w. XIX. — Na cmentarzu kościelnym krucyfiks barokowy w. XVII.

DOMY MUROWANE. Potynkowane. Prostokątne, parterowe, dwutraktowe. Dachy dwuspadowe — Nr 48. Zbudowany 1810. Czteroizbowy z sienią na osi. We wnętrzach